

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 41 / SEGONA ÈPOCA / JUNY DE 1998

**Consell Insular
de Mallorca**

Núm 41

Segona Època, juny de 1998

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: 971 76 07 62
Fax: 971 76 19 52

Portada: **Bernat Crespí**

Maquetació
i impressió: Gràfiques Son Espanyolet

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

EL TREBALL COMUNITARI DELS EDUCADORS DE CARRER DEL G.R.E.C.

Araceli Muñoz Ruiz,
Educadora de carrer de Son Roca;
Antoni Jaume Castelló,
Coordinador tècnic del PTSMO;
Carmen Rubio Batanás,
Educadora de carrer de Binissalem

INTRODUCCIÓ

Des del Programa de Treball Socioeducatiu en Medi Obert (PTSMO) dels Educadors de carrer del GREC, ens hem plantejat la realització d'uns articles de reflexió que contemplin alguns dels temes que estan íntimament relacionats amb la seva tasca professional.

El PTSMO del GREC és una alternativa que, mitjançant la implantació de l'educador de carrer en els barris perifèrics, zones socioturístiques i municipis rurals amb creixement demogràfic, pretén atendre i prevenir fonamentalment les situacions de dificultat social en infants i joves.

Els principis generals del PTSMO són:

- 1 Hi ha un ampli sector d'infants i joves que estan fora dels circuits de socialització (escola, mercat laboral, entitats socioculturals) i que, a més, no expressen demandes a serveis personals. Aquestes persones tenen com a àmbit principal de vida el carrer i romanen en perill de futura exclusió social. Sols des de professionals que actuïn allà on es troba aquesta població serà possible arribar a ells amb intenció normalitzadora. Des de figures clàssiques del treball social és més difícil prendre contacte amb aquest tipus de població i és per aquest motiu que són necessàries figures professionals específiques.
- 2 Les dificultats socials s'han de treballar des d'allà on es produeixen, l'entorn pròxim dels infants i joves. Aquest tipus de treball pot evitar l'internament en institucions on, moltes vegades, la intervenció és més difícil.
- 3 La prevenció de les dificultats, és a dir, la intervenció abans que arribin els problemes a les institucions és fonamental per tal que a nivell primari obtinguin solucions amb urgència, especialment amb infants.
- 4 El conflicte social, encara que es plasmi en individus, és de responsabilitat col·lectiva. La implicació de la comunitat és un altre eix de treball. Ens referim a associacions de veïns, escola, centres de lleure,

clubs esportius, etc. L'articulació d'accions conjuntes en el territori serà un factor determinant en el treball comunitari.

- 5 La situació de precarietat i pobresa de distints barris de Palma, la problemàtica d'infància de les zones costaneres que, a més, es troben en ple creixement demogràfic, aconsellen la implementació de programes preventius, d'intervenció en el propi medi on es generen les dificultats, les necessitats educatives.
- 6 L'educador de carrer és, moltes vegades, l'única figura adulta que es relaciona amb els menors i amb capacitat d'oferir imatges identificatòries positives en un entorn que les ofereix de signe contrari.

Actualment el programa es desenvolupa a:

- 3 barris de Palma: Molinar, Son Roca i Cala Major
- 2 educadors al Municipi de Calvià (Son Ferrer/Palma Nova/Magalluf i Santa Ponça/Galatzó)
- 1 educadora a Binissalem

Anteriorment s'havia treballat a 10 barris de Palma, a distints municipis de l'illa de Mallorca, i també a Eivissa.

Les possibilitats que envolten la funció preventiva dels Educadors de carrer és àmplia, si bé ens sembla adient donar a conèixer el Treball Comunitari i el Model de Coordinació Tècnica que es realitza al PTSMO.

1. CONCEPTES I DEFINICIONS

El present article pretén donar a conèixer l'experiència a partir d'una de les nostres actuacions bàsiques en la intervenció socioeducativa de l'educador: el treball comunitari.

Malgrat tot, en primer lloc serà necessària una definició teòrica i conceptual de: comunitat (barri, territori, població), sentiment de pertinença, desenvolupament comunitari i participació comunitària, a fi de conèixer l'evolució de la pràctica del treball comunitari dels educadors de carrer. Després explicarem la metodologia del procés d'intervenció de l'educador. Finalment, constatarem com i a on la relació establerta s'ha articulat un treball comunitari.

La comunitat

La comunitat és un grup humà en constant transformació i evolució. Per això té la potencialitat d'enfortir-se i prendre consciència d'ella mateixa, reforçant-se, aleshores, el sentiment de pertinença dels seus integrants.

La comunitat es localitza en un espai concret (territori), constituït per persones (població) que se senten vinculades i que s'intercalen per a assolir objectius comuns. Més que un conglomerat de persones, entendrem la comunitat com un teixit de relacions socials.

Així doncs, a on vulgui que els membres d'un grup humà visquin junts, de forma que tots ells participin de les condicions bàsiques d'una vida en comú que vagi més enllà dels interessos particulars, podem denominar a aquest grup "comunitat" (Musitu, 1991).

Hi ha diversos enfocaments que pretenen abordar i emmarcar el concepte de comunitat. No obstant, hem considerat com més adequat als propòsits de la nostra feina el model psicosocial, que considera que la comunitat està integrada per persones unides per vincles naturals o espontanis, per objectes comuns supra-individuals i pels sentiments, pensaments i accions de les persones individuals, garantint la cooperació de cada membre i la unitat del grup.

La comunitat és, per ella mateixa, una àrea de vida social que es caracteritza per la cohesió social les bases de la qual són la ubicació i el sentiment de pertinença compartit. És fonamental que els individus convisin en el sentiment d'una consciència de participació en la mateixa forma de vida, de la mateixa manera que estan vinculats a un territori comú.

Caldria incloure entre les funcions atribuïdes a la comunitat, el caràcter de font de sentiment d'identitat del subjecte envers el grup, una variable psicosocial molt important dins el concepte de comunitat que s'ha de prendre molt en consideració.

Creim important, també, destacar el concepte de barri perquè permet obtenir una perspectiva més completa i globalitzada que la simple consideració de l'individu o la família. Habitualment, les relacions de veïnatge fan possible la pertinència de sistemes de relació i solidaritat no reglats formalment, però que potencien recursos difícils de trobar i canalitzar en altres contextos (Martínez i Luque, 1993). Més a més, els barris solen coincidir en la seva delimitació en àmbits d'influència d'organitzacions ciutadanes, propiciant així relacions properes entre els individus, basades en el mutu coneixement dels seus membres i en els nivells relacionals que s'estableixin (Martínez, 1987).

Sentiment de pertinença

La naturalesa dels veïns aporta unes certes expectatives a l'individu. Els subjectes que es troben en els seus voltants actuen, pensen i senten com ell mateix, almenys pel que fa al conjunt d'actituds que en el veïnatge -grup de referència- es van desenvolupant (Mann, 1978).

El sentiment de comunitat hauria de ser el valor unificador clau que justificàs i dirigís tot treball comunitari. No obstant, es constata que la vida actual de les nostres comunitats s'apropen més al que Tonnies (1979) definia com agregats poblacionals político-administratius. Per això, pensam que una de les tasques fonamentals dels educadors és aprofitar aquests sentiments i identitats col·lectius perquè la comunitat experimenti solidaritat, pertinença, integració, influència i connexió emocional, amb l'objectiu de mobilitzar el veïnat tot utilitzant tant els recursos interns com externs, per tractar de construir un projecte comunitari, donat que en el veïnatge s'hi troben les característiques necessàries per això; intentant fomentar les relacions de sociabilitat i intercanvi informal entre veïns a través de les associacions tant formals com informals que hi hagi en el barri, o bé propiciant actituds dels veïns i potenciant el seu desenvolupament (Sarason 1974).

Desenvolupament comunitari

El desenvolupament comunitari vendria definit, a més de pel que s'ha dit fins ara, per la realització d'una acció no sobre la comunitat sinó una acció de la comunitat a on la població pren decisions i assumeix conseqüències. Tot procés de desenvolupament comunitari porta implícita la promoció i mobilització de recursos humans a través d'un procés educatiu conscienciador (Ander-Egg 1987)

Participació comunitària

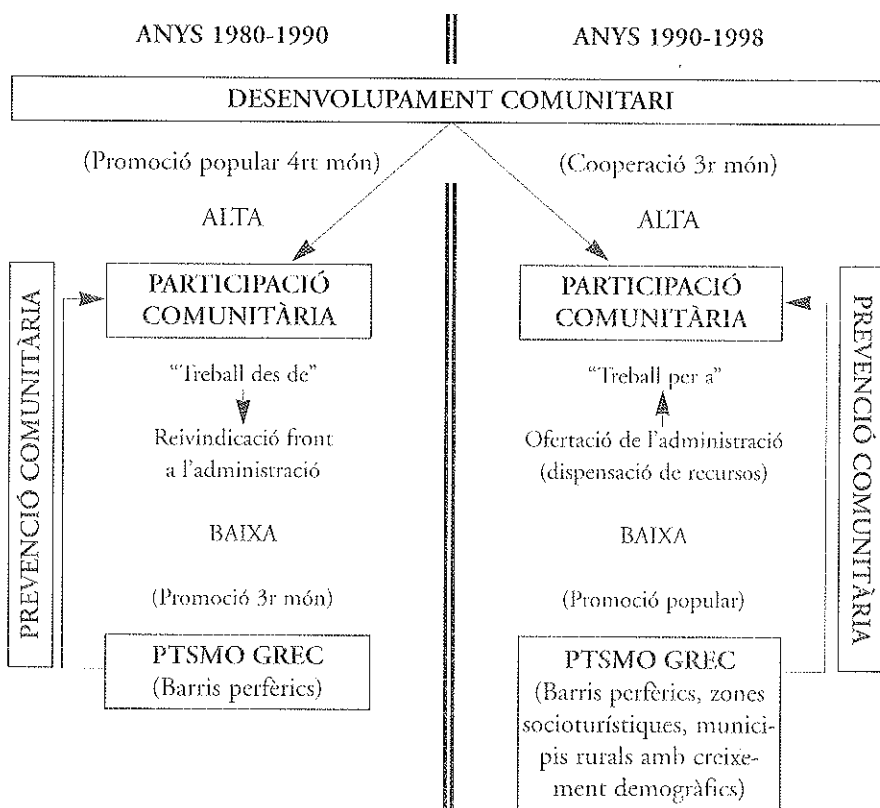
Abans de tot s'ha de dir que la participació comunitària és l'element fonamental per a la pràctica del treball comunitari i obté la configuració d'un desenvolupament comunitari.

Marchioni (1989) defineix la participació comunitària com un procés dinàmic, complex i lent. És important partir de la situació real i per això s'han de considerar els diferents tipus de participació que es donen en les associacions, quina és la seva dinàmica de funcionament i la capacitat d'arribar a complir els objectius, ja que si no funcionen les intervencions no és necessàriament perquè la comunitat no vulgui participar, sinó que hi pot haver problemes de disseny, per exemple que la temàtica plantejada en la intervenció no sigui rellevant o que els objectius de la intervenció no s'ajustin als que la comunitat s'havia marcat.

Recalquem una vegada més la importància que sigui la pròpia comunitat qui assenyali què és el que vol i com aconseguir-lo.

2. EVOLUCIÓ DEL TREBALL COMUNITARI

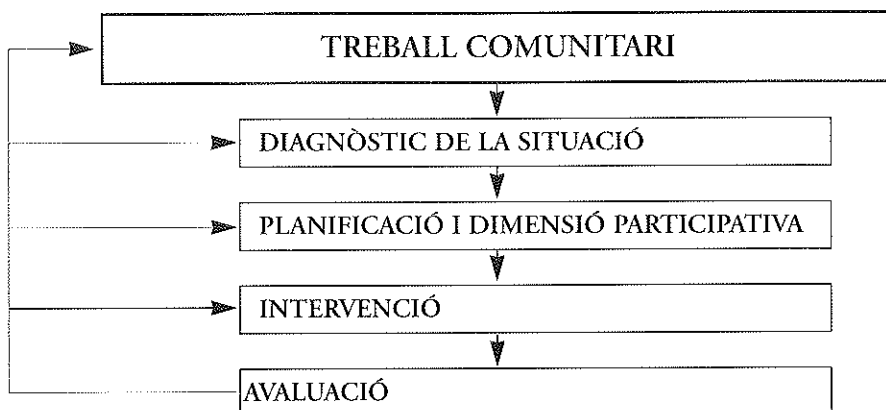
A continuació veurem com ha evolucionat el treball comunitari i com ha sofert una sèrie de canvis significatius a través de la pràctica del treball comunitari.

3. METODOLOGIA D'INTERVENCIÓ EN EL TREBALL COMUNITARI

En l'evolució del treball comunitari hem vist com actualment ens trobam amb una característica clau dins la nostra feina a nivell comunitari que és la baixa participació de la població dels distints nuclis on treballa l'educador.

En aquest punt desenvoluparem les diferent fases de la intervenció en el treball comunitari que, en un esquema general, quedaria establerta de la següent forma:

Diagnòstic de la situació

Aquesta fase ve caracteritzada pel coneixement del barri quant a extensió com a recursos humans i materials. Així, haurem de tenir en compte els següents aspectes:

- a) Coneixement de les entitats comunitàries:
 - Entitats o institucions de tipus artístic-lúdiques (multigeneracionals).
 - Institucions redistributives.
 - Serveis sectorials per edats.
 - Entitats de tipus ètnico-culturals.
 - Organitzacions de moviment cívic.
 - Moviments juvenils.
 - Mitjans de comunicació social.
 - Educació permanent.
 - Etc.
- b) Coneixement d'infraestructures:
 - Locals comunitaris.
 - Locals d'entitats privades de la barriada.
 - Comerços.
 - Etc.
- c) Professionals que realitzen treball comunitari:
 - Entitats públiques.
 - Entitats privades.
- d) Personal voluntari del barri.

D'aquesta manera tendrem informació sobre què és el barri i tots els seus recursos per poder passar a la següent fase.

Planificació i dimensió participativa

Una vegada s'ha fet el recull de tota la informació sobre el barri es realitzarà una ANÀLISI DE LES NECESSITATS de la zona per tal d'establir les àrees d'intervenció tenint en compte:

- Demandes expressades per la població.
- Demandes no expressades.
- Necessitats reals i potencials.

L'avaluació de totes aquestes variables, on s'introdueix l'avaluació d'una variable molt important per al treball comunitari, la participació comunitària, ens donarà aquelles línies a seguir per poder fixar la intervenció de l'educador.

Intervenció

La fase d'implementació es consolidarà amb la selecció dels PROJECTES ESPECÍFICS d'acord amb les possibilitats del desenvolupament comunitari per tal de potenciar la participació comunitària.

Aquesta fase vendrà determinada per dues línies d'actuació (dues possibilitats) que encapçalaran cada subfase de la intervenció:

- Creació de nous recursos i
- Potenciació i manteniment dels recursos existents sempre tenint en compte les possibilitats i demandes del propi barri per tal de potenciar un objectiu o un altre.

Aquesta part del Treball Social també consta d'unes fases d'actuació que seran expressades i definides d'acord amb el treball específic de l'educador/a.

Contacte amb les recursos i coneixement mutu

OBJECTIUS	ESTRATÈGIES	INSTRUMENTS
* Contactar amb les diferents entitats comunitàries.	* Reunions amb les entitats comunitàries per conèixer la seva tasca i les seves demandes.	* Fitxa de registre de contacte amb entitats.
* Actuar com a agent informador del PTSMO i la tasca de l'educador/a.	* Coneixement paral·lel del barri i la seva població: PROSPECCIÓ.	* Coordinacions individuals amb el coordinador del PTSMO.
* Valorar les intervencions conjuntes.		* Projecte General d'Actuació.
* Conèixer la resposta del barri per valorar la participació comunitària.		

Coneixement dels recursos i col·laboracions

OBJECTIUS	ESTRATÈGIES	INSTRUMENTS
* Col·laborar en les actuacions que es duïguin a terme per tal de conèixer les entitats, funcionament, relacions, etc. * Implicar els usuaris de les entitats comunitàries amb els objectius d'intervenció de l'educador/a. * Fomentar la intervenció cap a la prevenció de les problemàtiques de la comunitat. * Col·laborar amb el consell professional de l'educador cap a les entitats. * Formalitzar la tasca de les entitats passant a un voluntariat conscienciat i amb una metodologia de feina. * Coordinar-se i col·laborar amb els professionals que intervenen en el barri. * Implicar la població en la presa de decisions. * Implicació de l'educador en la comprensió de la idiosincràsia del barri, essent el màxim objectiu possible.	* Participar amb una gran implicació en la realització dels projectes en coordinació amb les entitats. * Conèixer les demandes tant del barri com de les entitats per respondre-les. * Reunions periòdiques amb les entitats. * Informar sobre l'actuació de l'educador/a. * Reunions amb la resta de professionals del barri. * Donar a conèixer dins el barri les actuacions que es duen a terme a nivell comunitari.	* Actes de reunions conjuntes amb les entitats. * Projectes Específics d'Actuació. * Fitxa de registre de contacte amb entitats. * Coordinacions individuals. Taula de factors de risc a nivell comunitari.

Cap a l'autonomia dels recursos

OBJECTIUS	ESTRATÈGIES	INSTRUMENTS
* Presa de decisions per part de la comunitat tenint en compte les necessitats i dificultats presents a la zona d'intervenció amb el suport de la resta de professionals. La intervenció de l'educador/a va essent cada vegada menys directa i més de suport. * Presa de responsabilitats quant a les activitats que es duen a terme tenint en compte factors de risc del barri. * Ser capaços de realitzar activitats dirigides al canvi no des d'una perspectiva crítica, sinó creadora. * Organitzar una xarxa d'entitats ben comunicada per tal d'enriquir les activitats i els esforços.	* L'educador/a motivarà i potenciarà l'establiment de noves iniciatives donant-los suport amb la seva intervenció. * Se seguirà duent a terme la tasca d'informació de la intervenció de l'educador/a en el barri fomentant la conscienciació de les problemàtiques que hi ha i la creació de solucions. * Reunions amb les entitats i amb els professionals del barri per coordinar-se i establir reunions conjuntes per dur a terme el programa.	* Actes de les reunions conjuntes amb les entitats. * Projectes Específics d'Actuació. * Fitxa de registre de contacte amb entitats * Coordinacions individuals. * Taula de factors de risc a nivell comunitari.

Participació comunitària

OBJECTIUS	ESTRATÈGIES	INSTRUMENTS
* Fomentar una campanya d'implicació de la població en la xarxa d'entitats. * Implicar en la presa de decisions d'una forma responsable i conscient de les necessitats i possibilitats del barri. * Solidificar la xarxa d'entitats on es canalitzi la informació d'una forma fluïda per tal de donar resposta d'una forma efectiva a les demandes del conjunt del barri.	* Realització de reunions per establir les relacions entre les diferents entitats, començant per activitats conjuntes per arribar a la conscienciació de la feina en equip. * L'educador/a motivarà i potenciarà l'establiment de noves iniciatives, donant-los suport amb la seva intervenció.	* Actes de reunions conjuntes amb les entitats. * Projectes Específics d'Actuació. * Fitxa de registre de contacte amb entitats. * Coordinacions individuals. * Taula de factors de risc a nivell comunitari

4. EXPERIÈNCIES EN EL TREBALL COMUNITARI

Finalment presentam la varietat de projectes específics que hem pogut desenvolupar en el treball comunitari d'un/a educador/a de carrer:

- * Absentisme en les escoles del barri.
- * Acció voluntària en els barris.
- * Adaptació i integració de col·lectius d'immigrants o minories ètniques.
- * Associacionisme com a impulsor i participació del moviment comunitari. Moviments socials urbans.
- * Activitats educatives relacionades amb el temps lliure en l'àmbit de l'escola, família, medi urbà, mitjans de comunicació, etc.
- * Activitats educatives relacionades amb el temps lliure en àmbits específics: colònies d'estiu, campaments d'estiu, camps de treball, clubs d'esplai, cases de jovent, cases de cultura, ludoteques, etc.
- * Educació per a la salut: prevenció de les drogodependències en la infància i joventut.
- * Escola de pares: temps lliure, joc, família i escola.